

Məlik İntiqam oğlu HƏSƏNOV
Qərbi Kaspi Universitetinin magistrantı
E-mail: melik.hasanov98@mail.ru
ORCID ID: 0009-0006-5418-5241

KİÇİK VƏ ORTA SAHİBKARLIQ SUBYEKTLƏRİNDƏ MALİYYƏ SABİTLİYİNİN TƏMİN EDİLMƏSİNDƏ RİSKLƏR, DÖVLƏT DƏSTƏYİ VƏ MALİYYƏ NƏZARƏTİ MEXANİZMLƏRİNİN QARŞILIQLI ƏLAQƏSİ

Xülasə

Bu tədqiqatda kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərində maliyyə sabitliyinin təmin olunmasına kompleks yanaşma təqdim edilir. Maliyyə sabitliyi burada müəssisənin davamlı fəaliyyət göstərməsi, istehsal və satış proseslərinin fasiləsiz davam etməsi, xərclərin idarə olunan səviyyədə saxlanılması və öhdəliklərin vaxtında yerinə yetirilməsi kimi xüsusiyyətlərlə xarakterizə olunur. Məqalədə bu sabitliyin təmin edilməsi üç əsas istiqamət çərçivəsində izah olunur: birincisi, maliyyə risklərinin vaxtında müəyyənləşdirilməsi və qiymətləndirilməsi; ikincisi, dövlət tərəfindən təqdim edilən dəstək mexanizmlərinin məqsədyönlü tətbiqi; üçüncüsü isə maliyyə nəzarəti və audit sisteminin effektiv şəkildə təşkil olunmasıdır. Dövlət tərəfindən təqdim olunan dəstək mexanizmlərinin effektivliyi onların tətbiqində şəffaflığın təmin olunması və məqsədyönlü şəkildə yönəldilməsi ilə birbaşa əlaqəlidir. Bu kontekstdə maliyyə nəzarəti xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Maliyyə nəzarəti dövlət vəsaitlərinin icrasına nəzarəti, ayrılmış resursların təyinatına uyğun istifadəsini, eləcə də mühasibat uçotu, maliyyə və vergi hesablarının düzgün və ardıcıl şəkildə aparılmasını özündə birləşdirir. Məqalənin əsas məqsədi KOS subyektlərində maliyyə sabitliyinin formalaşmasına təsir edən əsas amillər – risk faktorları, dövlət dəstəyi mexanizmləri və maliyyə nəzarət sistemləri arasında qarşılıqlı əlaqələrin nəzəri və analitik baxımdan təhlil edilməsidir. Aparılan təhlillər göstərir ki, maliyyə sabitliyi yalnız kapitalın strukturu ilə məhdudlaşan statik bir göstərici kimi dəyərləndirilə bilməz. Əksinə, bu anlayış maliyyə resurslarının formalaşma mənbələri, pul axınlarının səmərəli idarə olunması, borclanma qərarlarının iqtisadi əsaslandırılması və nəzarət-audit mexanizmlərinin effektiv fəaliyyəti ilə kompleks şəkildə bağlıdır.

Açar sözlər: maliyyə sabitliyi, KOS, risklərin idarə olunması, dövlət dəstəyi, maliyyə nəzarəti.

UOT: 334.012.64:336.64:351.82

JEL: L25, G32, H32

DOI: <https://doi.org/10.54414/OEWN2750>

Giriş

KOS subyektlərində maliyyə sabitliyi məsələsi iqtisadi sistemdə həm biznes maliyyəsi, həm də dövlət maliyyəsi sahələrinin kəsişdiyi bir müstəvidə formalaşır. Bir tərəfdən müəssisədaxili maliyyə qərarları – pul axınlarının idarə olunması, ehtiyatların formalaşdırılması və borclanma siyasəti – maliyyə sabitliyinin əsasını təşkil edir. Digər tərəfdən isə fiskal mühit və dövlətin iqtisadi sabitləşdirici rolu bu prosesə təsir göstərən mühüm amillərdir.

Maliyyə ədəbiyyatında maliyyə sisteminin “dövlət maliyyəsi” və “biznes maliyyəsi”

kimi iki əsas istiqamətdə araşdırılması təsadüfi deyil. Bazar iqtisadiyyatına malik ölkələrdə maliyyə münasibətlərinin bu şəkildə təsnifləşdirilməsi iqtisadi sistemdə dövlət və biznes sektorunun funksional fərqlərini və qarşılıqlı təsirini əks etdirir [6, s.3]. Eyni zamanda maliyyə münasibətlərinin mərkəzləşdirilmiş və qeyri-mərkəzləşdirilmiş fondlar vasitəsilə formalaşması, maliyyə planlaşdırması və nəzarət mexanizmlərinin təşkili bu sahənin idarəetmə aspektlərini ön plana çıxarır [7, s.3].

Bu tədqiqatın məqsədi KOS-larda maliyyə sabitliyinin formalaşmasını risklər, dövlət dəstəyi və maliyyə nəzarəti mexanizmlərinin qarşılıqlı təsiri çərçivəsində araşdırmaqdır. Məqalənin elmi yeniliyi dövlət dəstəyi ilə maliyyə nəzarətinin uyğunlaşdırılması konsepsiyasının analitik model şəklində təqdim edilməsidir. Bu yanaşmaya görə dövlət dəstəyinin maliyyə sabitliyinə təsiri yalnız onun məqsədli istifadəsi və effektiv nəzarət mexanizmləri ilə müşayiət edildiyi halda daha yüksək nəticə verir [2, s.78; 3, s.65].

Tədqiqatın praktik əhəmiyyəti isə maliyyə sabitliyinin qiymətləndirilməsi üçün istifadə olunan göstəricilərin müəyyən edilməsi və onların normativ hədlərinin izah olunması, eləcə də müxtəlif risk növləri ilə uyğun nəzarət tədbirlərinin əlaqələndirilməsi ilə bağlıdır [1, s.62–65].

Maliyyə sabitliyinə dair nəzəri yanaşmalar. Maliyyə sabitliyi, maliyyə resurslarının elə bir vəziyyəti kimi izah olunur ki, müəssisə pul vəsaitlərindən sərbəst və səmərəli istifadə etməklə məhsul (iş, xidmət) istehsalı və satış prosesinin fasiləsizliyini, həmçinin minimum və ya sabit məsrəflərlə genişlənməni təmin edə bilsin [1, s.58]. Bu tərifin mühüm cəhəti “sabitlik” anlayışını yalnız balans strukturu kimi yox, istehsal-satışın davamlılığı və məsrəflərin idarə olunan səviyyəsi kimi dinamik kateqoriya kimi götürməsidir.

Nəzəri çərçivədə maliyyə sabitliyinin sərhədlərinin düzgün müəyyən edilməsi xüsusi vurğulanır: natamam maliyyə sabitliyi vəsait çatışmazlığına, ödəmə qabiliyyətinin itirilməsinə və iflas riskinin yüksəlməsinə gətirə bilər; “artıq” maliyyə sabitliyi isə lüzumsuz ehtiyatlar və artıq məsrəflər hesabına inkişafı ləngidə bilər [1, s.58]. Bu yanaşma KOS-lar üçün xüsusilə əhəmiyyətlidir, çünki KOS-ların idarəetmə qərarları çox vaxt məhz pul axınındakı kiçik dalğalanmalara həssas olur (bu nəticə mənbələrdəki maliyyə sabitliyi–ödəmə qabiliyyəti əlaqəsinin məntiqi uzantısıdır. [1, s.62].

Maliyyə sabitliyinin metodoloji izahında balans modeli və ehtiyatların mənbələrlə təmin edilməsi ideyası əsas yer tutur. Ehtiyat və

xərclərin yaranmasının xüsusi və borc mənbələrinə nisbəti maliyyə vəziyyətinin sabitliyini müəyyən edir; ödəmə qabiliyyəti isə sabitliyin “xarici görünüşü” kimi çıxış edir [1, s.62]. Bu, məqalənin konseptual dayaq nöqtəsidir: risklər əsasən ödəmə qabiliyyətini “vurur”, dövlət dəstəyi qısamüddətli likvidlik və investisiya imkanlarını artırır, maliyyə nəzarəti isə intizam və hesabatlılıq vasitəsilə sabitliyi institusional olaraq möhkəmləndirir [2, s.77–78; 3, s.65].

Risklərin xarakteristikası. Maliyyə qərarlarının qəbul edilməsində risk anlayışı mühüm yer tutur və adətən ehtimallıq kateqoriyası kimi izah edilir. Bu yanaşmaya görə risk müəyyən səviyyədə maliyyə itkisinin baş vermə ehtimalını ifadə edir [1, s.214]. Bu baxımdan risk sabit və ya mövcud olmayan hadisə deyil, müxtəlif dərəcələrdə dəyişə bilən göstərici kimi qiymətləndirilir. Buna görə də risklərin idarə olunması yalnız sığorta kimi xarici mexanizmlərlə deyil, əsasən investisiya və maliyyə qərarlarının düzgün seçilməsi ilə təmin olunur [1, s.214].

Maliyyə sabitliyinə təsir edən əsas risklərdən biri borclanma ilə bağlı borclanma effekti riskidir. Müəssisə əlavə maliyyə resursları cəlb etdikcə onun maliyyə imkanları genişlənilir, lakin eyni zamanda maliyyə riski də artır. Bu risk xüsusilə kreditorlar qarşısında öhdəliklərin vaxtında yerinə yetirilməsi ilə bağlı yaranır. Buna görə də borc vəsaitlərinin cəlb edilməsi qərarı iqtisadi cəhətdən əsaslandırılmalı və səmərəli istifadə olunmalıdır [1, s.61].

KOS-larda risklərin effektiv idarə olunması üçün onların düzgün təsnif edilməsi vacibdir. Risklərin təsnifatı müəssisədə tətbiq olunan nəzarət və idarəetmə mexanizmlərinin seçilməsi üçün mühüm əsas yaradır və maliyyə sabitliyinin qorunmasına kömək edir. Cədvəl 1-də risk kateqoriyalarını maliyyə sabitliyinə təsir kanalı, tipik göstəricilər və dövlət dəstəyi–nəzarət fokusları ilə əlaqələndirir. Cədvəl 1-dəki yanaşma maliyyə sabitliyinin ehtiyatların mənbələrlə təminatı və ödəmə qabiliyyəti kimi izahına [1, s.58–62], borclanmanın risk yaratmasına [1, s.61] və maliyyə nəzarətinin hesabatlılıq/vergilər/təyinatlı istifadə sahələrini əhatə etməsinə əsaslanır [3, s.65].

Cədvəl 1. KOS-larda maliyyə sabitliyinə təsir edən risk qrupları və “dəstək–nəzarət” fokusları (sintez cədvəli).

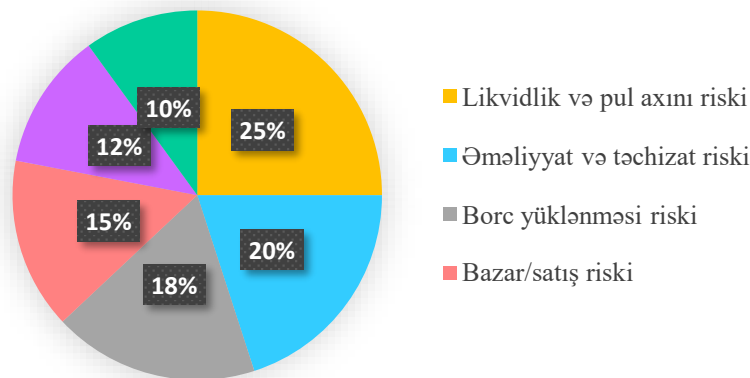
Risk kateqoriyası	Maliyyə sabitliyinə təsir kanalı	Tipik göstərici (nümunə)	Dövlət dəstəyi / nəzarət üzrə fokus
Likvidlik və pul axını	Qısamüddətli öhdəliklərin vaxtında ödənilməməsi → ödəmə qabiliyyətinin zəifləməsi	Cari likvidlik, pul axını kəsiri	Güzeştli qısamüddətli maliyyələşmə; dəstək şərtlərinin icrası üzrə monitoring
Borclanma (maliyyə leverage)	Borc yükü artdıqca maliyyə riski yüksəlir, kreditorlara asılılıq artır	Borc/kapital, faiz ödəmə qabiliyyəti	Zəmanət mexanizmləri; borclanma limitləri və hesabat tələbləri
Bazar/satış (qiymət və tələb)	Gəlirlərin dalğalanması → mənfəət və pul axınında qeyri-sabitlik	Marja, satış həcmi, qiymət	Subsidiyaların hədəflənməsi; diversifikasiya proqramları
Əməliyyat (istehsal, təchizat, stok)	Ehtiyatların və məsrəflərin idarə edilməməsi → dövrüyyə kapitalının “donması”	Stok dövretməsi, xərclər norması	Təlim və konsaltinq; səmərəli istifadə yoxlaması
Vergi və hüquqi rejim	Cərimə/öhdəlik riskləri → planlaşdırılmamış xərclər və likvidlik zərbəsi	Vergi borcu, cərimə	Vergi güzeştisi və ya təxirə salma; vergi intizamına nəzarət
Hesabatlılıq və məlumat keyfiyyəti	Səhvlər və qeyri-şəffaflıq → yanlış qərarlar, intizam pozuntusu	Audit iradları, uyğunsuzluq	Uçot standartları; daxili nəzarət və audit prosedurları

Mənbə: [1,3,4] əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Risklərin “nisbi çəkisini” gözdə canlandırmaq üçün aşağıdakı Diaqram 1 illüstrativ risk profilini göstərir. Bu paylanma rəsmi statistika deyil; KOS-ların maliyyə

sabitliyinə dair mənbələrdə vurğulanan pul axını/borclanma həssaslığı və nəzarət–hesabatlılığın roluna uyğun olaraq ssenari kimi qurulmuşdur [4, s. 8, 61; 3, s. 65].

Diaqram 1. KOS-larda maliyyə sabitliyinə təsir edən risk qruplarının illüstrativ paylanması.

Mənbə: [1,3,4] əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmiş illüstrativ model.

Dövlət dəstəyinin mexanizmləri. Dövlət dəstəyi iqtisadi siyasətin təsadüfi elementi deyil, müəyyən iqtisadi məqsədlərə xidmət edən alət kimi çıxış edir. İqtisadi nəzəriyyədə dövlətin əsas funksiyaları resursların bölgüsü, yenidən bölgü və iqtisadi sabitləşdirmə kimi izah olunur. Xüsusilə

stabilləşdirmə funksiyası iqtisadi dalğalanmaların təsirini azaltmağa yönəlir [1, s.79]. Bu baxımdan KOS-lara göstərilən dövlət dəstəyi maliyyə sabitliyinə iki istiqamətdə təsir edir: qısamüddətli maliyyə çətinliklərinin yumşaldılması və investisiya imkanlarının genişlənməsi.

Bununla belə, maliyyə sabitliyi yalnız resursların artırılması demək deyil. Araşdırmalar göstərir ki, dəstək mexanizmləri düzgün hədəflənmədikdə resurslardan səmərəsiz istifadə və artıq xərclər yarana bilər [4, s.58]. Buna görə dövlət dəstəyi məqsədyönlü olmalı və onun nəticələri ölçülə bilən göstəricilər əsasında qiymətləndirilməlidir.

Ümumilikdə dövlət dəstəyi fiskal güzəştlər, subsidiyalar, kredit və zəmanət mexanizmləri, eləcə də institusional dəstək (məsləhət və təlim xidmətləri) kimi alətlər vasitəsilə həyata keçirilir. Bu alətlər büdcə–vergi siyasəti və dövlət maliyyəsinin formalaşması prinsipləri ilə əlaqələndirilir [6, s.4].

Maliyyə nəzarəti və auditin rolu.

Maliyyə nəzarəti maliyyə sisteminin əsas funksiyalarından biri kimi çıxış edir və bazar iqtisadiyyatında onun əhəmiyyəti daha da artır [2, s.77]. Müəssisə səviyyəsində maliyyə sabitliyi yalnız göstəricilərin ölçülməsi ilə deyil, maliyyə vəziyyətinin davamlı şəkildə təhlili və idarə olunması ilə təmin olunur [4, s.58]. Maliyyə nəzarətinin əhatə dairəsinə büdcə vəsaitlərinin təyinatlı istifadəsi, dövlət mülkiyyətinin idarə olunması, həmçinin müəssisələrin maliyyə və vergi hesabatlarının düzgünlüyü daxildir [3, s.65]. KOS-lar üçün bu proses iki səviyyədə həyata keçirilir: dövlət səviyyəsində dəstəyin monitorinqi, müəssisə

daxilində isə daxili nəzarət və audit prosedurları. Bundan əlavə, maliyyə nəzarəti dövlət, daxili və müstəqil audit formalarında həyata keçirilə bilər. Xüsusilə müstəqil audit maliyyə hesabatlarının şəffaflığını artıraraq risklərin azaldılmasına kömək edir [3, s.65].

Qarşılıqlı əlaqənin analizi. KOS-ların maliyyə sabitliyi risklər, dövlət dəstəyi və maliyyə nəzarəti mexanizmlərinin qarşılıqlı təsiri ilə formalaşır. Risklər müəssisənin davamlı fəaliyyətinə maneə yarada bilər, dövlət dəstəyi bu risklərin müəyyən hissəsini azaltmağa imkan verir, maliyyə nəzarəti və audit isə ayrılan resursların səmərəli istifadəsini təmin edir [2, s.77; 4, s.58].

Maliyyə sabitliyinin qiymətləndirilməsi göstəriciləri. KOS-larda maliyyə sabitliyinin qiymətləndirilməsi üçün bir sıra göstəricilər istifadə olunur. Bunlara maneəçilik əmsalı, cari aktivlərin xüsusi vəsaitlə təmin olunma səviyyəsi və material ehtiyatlarının xüsusi vəsaitlə örtülməsi daxildir. Məsələn, maneəçilik əmsalı üçün tövsiyə olunan səviyyə 0,5, cari aktivlərin xüsusi vəsaitlə təmin olunması üçün isə minimum hədd 0,1 kimi göstərilir [4, s.64]. Bu göstəricilər müəssisənin likvidliyi, borclanma səviyyəsi və maliyyə sabitliyi arasında əlaqəni qiymətləndirməyə imkan verir.

Cədvəl 2. Maliyyə sabitliyinin qiymətləndirilməsi üçün seçilmiş göstəricilər və praktik sərhədlər.

Göstərici	İqtisadi məna	Tövsiyə olunan sərhəd
Maneəçilik əmsalı	Xüsusi vəsaitin mobil (manevr edilə bilən) hissəsini xarakterizə edir	praktikada optimal ~0,5 (müəlliflərin tövsiyyəsi)
Cari aktivlərin xüsusi vəsaitlə örtülməsi əmsalı (Əxvö)	Cari aktivlərin nə qədərini xüsusi dövriyyə vəsaiti ilə maliyyələşdiyini göstərir	> 0,1
Material ehtiyatlarının xüsusi vəsaitlə örtülməsi əmsalı (Əmxvö)	Ehtiyat və xərclərin xüsusi dövriyyə vəsaiti hesabına təminatını göstərir	> 0,6–0,8
Maliyyə riski əmsalı (borc kapitalı / xüsusi kapital)	Leverage səviyyəsini, borclanma ilə bağlı risk yükünü göstərir	1 vahidə yaxınlaşdıqca risk artır; sektora görə qiymətləndirilir

Mənbə: [4] əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Sərhədlər və interpretasiya [4, s.64] mənbə əsasında ümumiləşdirilmişdir.

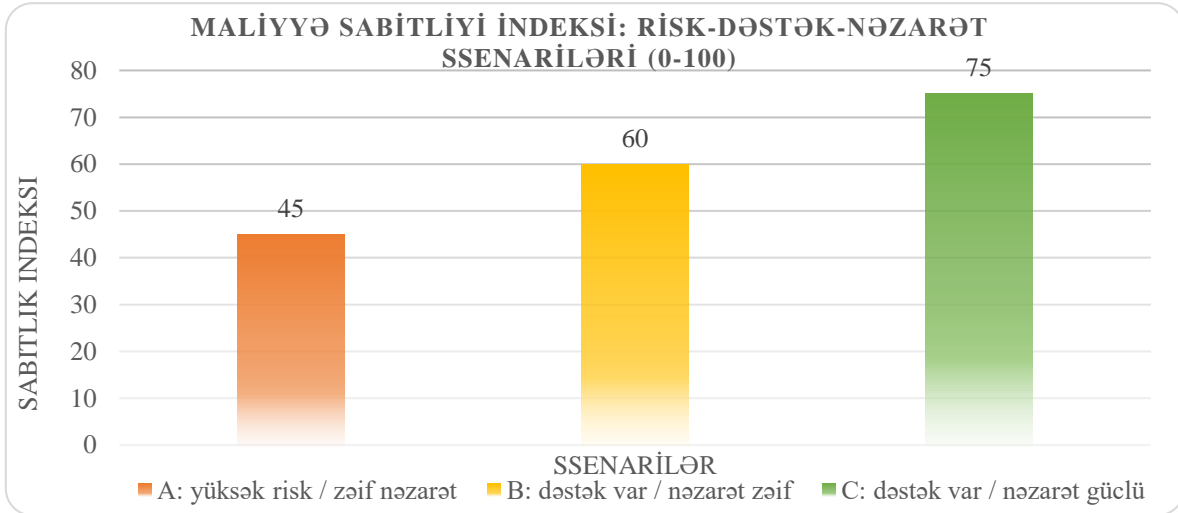
Cədvəl 2 üçün izah (qısa): Bu göstəricilər KOS-larda dövlət dəstəyi tədbirlərinin nəticəsini də qiymətləndirməyə imkan verir: məsələn, dəstək likvidlik riskini yumşaldırsa,

Əxvö və maneəçilik əmsalında müsbət dinamika gözlənilə bilər; lakin nəzarət zəifdirsə, resurslar ehtiyatların “şişirdilməsi”nə gedə və sabitlik effektiv artmaya bilər [4, s.66].

Qarşılıqlı təsirin illüstrativ ssenari qiymətləndirilməsi. Rəsmi statistik baza olmadığı üçün Diaqram 2-dəki göstəricilər ssenari kimi qurulmuşdur. Ssenari məntiqi belədir: (a) risk yüksəkdirsə və nəzarət zəifdirsə sabitlik indeksi aşağı olur; (b) dövlət dəstəyi sabitliyi yüksəldə bilər, lakin nəzarət zəifdirsə artım məhduddur; (c) dövlət dəstəyi +

güclü maliyyə nəzarəti birlikdə olduqda sabitlik daha yüksək olur. Bu məntiq maliyyə sabitliyinin “fasiləsizlik + ödəmə qabiliyyəti” kimi izahı [4, s.58], borelanma riskinin artması [4, s.61] və maliyyə nəzarətinin təyinatlı istifadə və hesabatlılıq üzərində roluna [3, s.65] əsaslandırılır.

Diaqram 2. Maliyyə sabitliyi indeksi üzrə ssenari müqayisəsi (illüstrativ qiymətləndirmə).

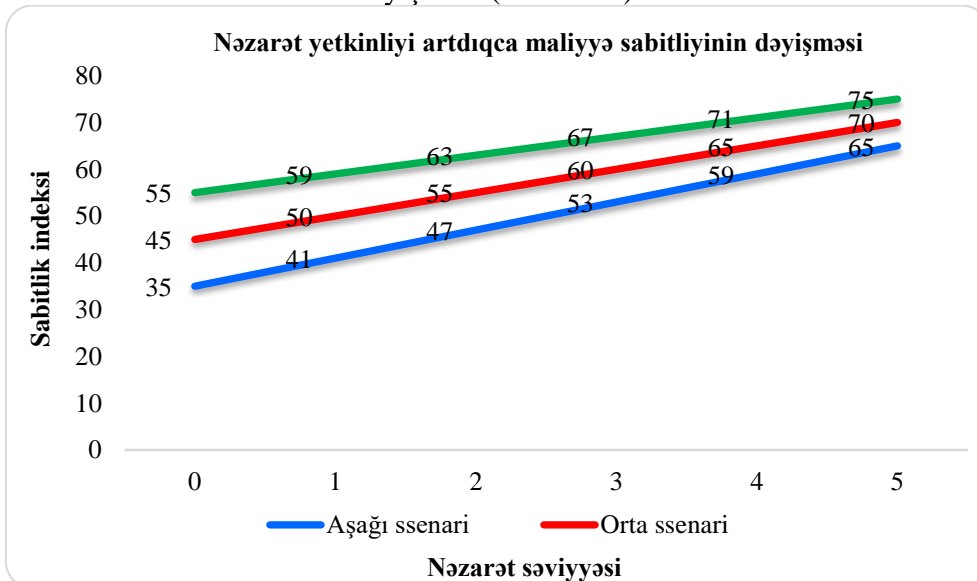

Mənbə: [3,4] əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Nəzarət mexanizmlərinin “yetkinlik səviyyəsi” sabitlik üzərində xətti deyil, amma istiqaməti aydın təsir yaradır: sonrakı nəzarət və maliyyə təhlili ehtiyatların aşkar edilməsinə və hesabatların doğrulanmasına xidmət edir [2,

s.78]; bu isə riskin idarə olunmasını gücləndirir [4, s.214]. Qrafik 1-də nəzarət mexanizmlərinin yetkinliyi və risk səviyyəsi fonunda sabitlik indeksinin dəyişməsi bu ideyanı sadələşdirilmiş ssenari ilə göstərir.

Qrafik 1. Nəzarət mexanizmlərinin yetkinliyi və risk səviyyəsi fonunda sabitlik indeksinin dəyişməsi (illüstrativ).

Mənbə: [2,4] əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Bu ssenari yanaşması KOS-lar üçün praktiki mesaj verir: dövlət dəstəyi qismüddətli sabitlik təmin edə bilər, lakin sabitliyin “davamlı” olması üçün maliyyə nəzarətinin üç elementi eyni vaxtda işləməlidir: (1) sənəd dövriyyəsi və hesabatlılıq, (2) uyğunluq (vergi və normativ intizam), (3) maliyyə təhlili əsasında rezervlərin aşkarlanması [2, s.78; 3, s.65; 5, s.165].

Empirik qiymətləndirmə. KOS-larda maliyyə sabitliyinin daha aydın qiymətləndirilməsi üçün risk səviyyəsi, dövlət dəstəyi və maliyyə nəzarətinin bu sabitliyə təsiri empirik yanaşma ilə təhlil edilmişdir. Bu məqsədlə şərti ssenari modeli qurulmuş və maliyyə sabitliyi indeksinə təsir edən əsas amillərin qarşılıqlı əlaqəsi araşdırılmışdır.

Təhlildə üç əsas faktor nəzərə alınmışdır: risk səviyyəsi, dövlət dəstəyi və maliyyə nəzarətinin effektivliyi. Maliyyə sabitliyi müəssisənin pul axınlarını idarə etmək, borclanma səviyyəsini optimal saxlamaq və fəaliyyətin fasiləsizliyini təmin etmək qabiliyyəti ilə əlaqələndirilir. Bu səbəbdən risklərin artması sabitliyi zəiflədir, dövlət dəstəyi və effektiv nəzarət isə sabitliyi gücləndirir.

Empirik modeldə 100 KOS müəssisəsindən ibarət şərti seçmə götürülmüş və müəssisələr risk səviyyəsinə görə üç qrupa bölünmüşdür: aşağı, orta və yüksək risk. Nəticələr risklə maliyyə sabitliyi arasında mənfi əlaqə olduğunu göstərmişdir. Yüksək risk qrupunda cari aktivlərin xüsusi vəsaitlə örtülməsi 0,08, orta risk qrupunda 0,14, aşağı risk qrupunda isə 0,22 səviyyəsində olmuşdur.

Araşdırma dövlət dəstəyinin də maliyyə sabitliyinə müsbət təsir göstərdiyini göstərir. Dövlət dəstəyi alan müəssisələrdə likvidlik və pul axını göstəriciləri daha stabil olmuşdur. Məsələn, manevrlilik əmsalı dəstək alan müəssisələrdə orta hesabla 0,47, dəstək almayanlarda isə 0,31 təşkil etmişdir. Eyni zamanda maliyyə nəzarətinin güclü olduğu müəssisələrdə maliyyə intizamı və hesabatlılıq daha yüksək səviyyədə müşahidə olunur. Empirik nəticələr göstərir ki, güclü nəzarət sistemi olan müəssisələrdə maliyyə sabitliyi indeksi 0,72, zəif nəzarət olan müəssisələrdə isə 0,48 səviyyəsindədir.

Ümumilikdə analiz göstərir ki, maliyyə sabitliyi risklərin idarə olunması, dövlət

dəstəyi və maliyyə nəzarətinin birgə təsiri nəticəsində formalaşır. Bu amillərin balanslı tətbiqi KOS-ların maliyyə dayanıqlığını artıran əsas şərtlərdən biridir.

Nəticə

Araşdırma göstərir ki, KOS-larda maliyyə sabitliyi yalnız balans göstəricilərindən ibarət deyil. Bu anlayış pul vəsaitlərinin səmərəli idarə olunması, istehsal və satış prosesinin davamlılığı və idarə olunan məsrəflərlə inkişaf imkanlarını da əhatə edir.

Risk maliyyə qərarlarının ayrılmaz elementidir və borclanmanın artması maliyyə imkanlarını genişləndirsə də, eyni zamanda maliyyə riskini yüksəldir. Buna görə maliyyə qərarları əsaslandırılmış şəkildə qəbul edilməli və nəzarət mexanizmləri ilə dəstəklənməlidir. Eyni zamanda dövlət dəstəyi maliyyə sabitliyinin gücləndirilməsində mühüm rol oynaya bilər. Lakin bu dəstəyin effektivliyi onun məqsədyönlü istifadəsi, maliyyə nəzarəti və audit mexanizmləri ilə təmin olunmasından asılıdır.

Praktiki baxımdan KOS-lar üçün maliyyə göstəricilərinin müntəzəm monitorinqi və dövlət dəstəyi alətlərinin ölçülə bilən nəticələrə əsaslanaraq tətbiqi daha səmərəli yanaşma hesab olunur. Beləliklə, aparılan nəzəri və empirik təhlil göstərir ki, kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərində maliyyə sabitliyinin təmin edilməsi yalnız maliyyə göstəricilərinin yaxşılaşdırılması ilə məhdudlaşmır, əksinə risklərin sistemli şəkildə idarə olunması, dövlət dəstəyi alətlərinin məqsədyönlü tətbiqi və maliyyə nəzarəti ilə audit mexanizmlərinin effektiv fəaliyyət göstərməsi kimi bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə olan institusional və idarəetmə amillərinin sinerjisi nəticəsində mümkün olur və məhz bu kompleks yanaşma müəssisələrin uzunmüddətli dayanıqlığını və inkişaf potensialını təmin edən əsas iqtisadi şərt kimi çıxış edir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Corvinus University of Budapest, Department of Finance. Basics of Finance. Budapest, 2018.
2. Fedulova S.F. Teoriya i praktika finansov. Izhevsk, 2018.

3. Isakova N.Yu. (Ed.). *Finansy*. Ekaterinburg: Izdatelstvo Uralskogo Universiteta, 2019.
4. Müslümov S.Y., Kazımov R.N. *Maliyyə təhlili*. Bakı: Azərənşr, 2011.
5. OpenStax. Dahlquist J., Knight R. et al. *Principles of Finance*. Rice University, 2022.
6. Sadıqov M.M., Məmmədov S.M. *Maliyyə (II nəşr)*. Gəncə: ADAU, 2010.
7. Zeynalov V.Z. *Maliyyə (Suallar və cavablar)*. Bakı: "İqtisad Universiteti" Nəşriyyatı, 2010.

Malik Intigam HASANOV
Master's student at Western Caspian University

THE INTERRELATIONSHIP OF RISKS, GOVERNMENT SUPPORT, AND FINANCIAL CONTROL MECHANISMS IN ENSURING THE FINANCIAL STABILITY OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES

Summary

This article examines a comprehensive approach to ensuring financial stability in small and medium-sized enterprises (SMEs). Financial stability is characterized by the ability of an enterprise to maintain continuous business operations, ensure the uninterrupted functioning of production and sales processes, control the level of costs, and fulfill financial obligations in a timely manner. Purpose – to analyze the relationship between financial risks, state support mechanisms, and financial control instruments that influence the formation of financial stability in SMEs. Design/method/approach – the study is based on comparative analysis of scientific literature, generalization of theoretical approaches, and the use of analytical research methods. Findings (Results) indicate that financial stability cannot be considered only as a characteristic of capital structure. It is also closely related to the sources of financial resource formation, management of cash flows, economically justified borrowing decisions, and the effectiveness of financial control and audit mechanisms.

Keywords: financial stability, SMEs, risk management, state support, financial control.

Малик Интигам ГАСАНОВ
Магистрант Западно-Каспийского Университета

ВЗАИМОСВЯЗЬ МЕЖДУ РИСКАМИ, ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКОЙ И МЕХАНИЗМАМИ ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ФИНАНСОВОЙ СТАБИЛЬНОСТИ МАЛЫХ И СРЕДНИХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Резюме

В данной статье рассматривается комплексный подход к обеспечению финансовой устойчивости субъектов малого и среднего предпринимательства. Финансовая устойчивость характеризуется способностью предприятия осуществлять непрерывную хозяйственную деятельность, поддерживать стабильность производственных и сбытовых процессов, контролировать уровень расходов и своевременно выполнять финансовые обязательства. Цель исследования заключается в анализе взаимосвязи между финансовыми рисками, механизмами государственной поддержки и инструментами финансового контроля, влияющими на формирование финансовой устойчивости субъектов малого и среднего предпринимательства. Метод исследования основан на сравнительном анализе научной литературы, обобщении теоретических подходов и использовании аналитических методов исследования. Результаты исследования показывают, что финансовая устойчивость не может рассматриваться только

как характеристика структуры капитала. Она также связана с источниками формирования финансовых ресурсов, управлением денежными потоками, экономически обоснованными решениями по привлечению заемных средств и эффективностью механизмов финансового контроля и аудита.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, МСП, управление рисками, государственная поддержка, финансовый контроль.

Daxil olub: 06.04.2026